

กบฏสันติภาพ: ทรยศแห่งทรยศ

สภาพการเมืองไทยช่วงต้นทศวรรษ 2490 กลุ่มการเมืองกระแสหลักฝ่ายอำนาจนิยม ได้ทำการปราบปรามกลุ่มตรงข้ามอื่น ๆ สถาปนาระบอบรัฐธรรมนูญซึ่งให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหาร โดยอาศัยรูปแบบ นิธิการของระบอบรัฐสภา ใช้มาตรการทางกฎหมาย ทางการเมือง ความคุม ความเคลื่อนไหวของพลังทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นในกระแสอำนาจรัฐนิยมเอง หรือพลังกระแส เปลี่ยนแปลง และแสวงความสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา การบริหารและดำเนินนโยบายของ รัฐบาลในยุคนี้จึง เน้นในมิติตความมั่นคงเป็นหลัก ท่ามกลางสภาพการณ์ซึ่งเป็นเงื่อนไขจำกัดการ เคลื่อนไหวของพลังทางสังคมนอกกระแสอำนาจรัฐ-กลุ่มพลังกระแส เปลี่ยนแปลงก็ได้ก่อตัวขึ้นจาก เงื่อนไขข้อจำกัดต่าง ๆ จนกระทั่งกลายเป็นพลังที่ทำลายกลุ่มอำนาจกระแสหลักได้ในระดับหนึ่ง ในงานศึกษาส่วนนี้ จะได้นำเอาพฤติการณ์เป็นไปในกรณีกบฏสันติภาพ ขึ้นมาวิเคราะห์จากแง่มุมที่ แตกต่างกันสองด้าน คือจากทรยศของสัมพันธมิตรทางอำนาจและการกระทำร่วม กับทรยศ ว่าด้วยสันติภาพ ดังนี้

1. ทรยศต่อกบฏสันติภาพ: สัมพันธมิตรทางอำนาจและการกระทำร่วม

ในการวิเคราะห์จากแง่มุมของการกระทำร่วม ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของงานศึกษา นี้ดังได้นำเสนอมาตั้งแต่บทนำ งานศึกษานี้ได้เสนอแนวทางการพิจารณาปฏิสัมพันธ์ทางการเมือง ไทยในยุคนี้ว่า ในช่วงปลายทศวรรษ 2480 จนถึงเริ่มต้นทศวรรษ 2490 การต่อสู้ช่วงชิงอำนาจ รัฐยังคงดำเนินไปภายใต้ระเบียบกติกาทางการเมืองระบอบรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ เป็นการแข่ง ขันกันระหว่างกลุ่มผู้นำฝ่ายพลเรือนซึ่งมีพื้นฐานทางความคิดอุดมการณ์ และผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน สองกลุ่ม คือกลุ่มเสรีนิยม-สังคมนิยม กับกลุ่มอนุรักษนิยม-กษัตริย์นิยม โดยวิธีการเลือกตั้ง ตามที่ กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งมาจากความเห็นต้องกันระหว่างกลุ่มผู้นำเหล่านั้น จนกระทั่งเกิด วิกฤติการณ์ทางการเมืองหลายประการ ทั้งที่เป็นผลมาจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และที่สำคัญมา จากกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ 8 ทำให้กลุ่มเสรีนิยม-สังคมนิยม ที่มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำ

ต้องได้รับผลกระทบกระเทือนอย่างมาก ในที่สุดก็ถูกกลุ่มอำนาจนิยมฝ่ายทหาร โดยความร่วมมือของกลุ่มอนุรักษ์นิยม-กษัตริย์นิยมขจัดออกไป หลังจากนั้น กลุ่มอำนาจนิยมฝ่ายทหารก็ขึ้นมาแทนที่กลุ่มอนุรักษ์นิยม-กษัตริย์นิยม สภาพการณ์ช่วงนี้ชนชั้นนำทางอำนาจที่เฟื่องขึ้นมามีอำนาจได้ไม่นานก็ได้ดำเนินนโยบายสำคัญ 2 ประการคือ รื้อฟื้นนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ขึ้นมาอีกครั้ง ความพยายามในการนี้เริ่มมาตั้งแต่ในช่วงปลายปี พ.ศ.2491 โดยดำริจะออกกฎหมายเพื่อปราบปรามคอมมิวนิสต์ใหม่อีก และมาเริ่มจริงจังในปี 2493 ดังที่ได้ศึกษาไว้แล้ว ทั้งยังใช้มาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางการเมืองอื่น ๆ อีก ข้อสังเกตก็คือ กลุ่มอนุรักษ์นิยมซึ่งถูกขจัดออกไปจากแวดวงอำนาจในรัฐบาลไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้ต่อต้านรัฐบาล หากยังสนับสนุนมาตรการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างแข็งขันอีก เมื่อประเทศจีนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบสังคมนิยม-คอมมิวนิสต์ มาตรการปราบปรามฝ่ายคอมมิวนิสต์จึงขยายวงกว้างออกไปอีก มีการใช้สิ่งพิมพ์ องค์การเอกชน และเครื่องมือของทางราชการเพื่อการนี้มากมาย นโยบายความมั่นคงภายในนี้ ยังสอดคล้องกับนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทย-สหรัฐอเมริกาเป็นอย่างดี ดังปรากฏว่าความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ได้ได้รับนั้นมีเจตนาเพื่อให้ไทยร่วมต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์

อาจกล่าวได้ว่า ในช่วงนี้อุดมการณ์ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของทางราชการกำลังครอบงำฐานความเชื่อทางการเมืองของผู้มีอำนาจทางการเมือง จนกระทั่งมองเห็นแต่ความมั่นคงภายในเป็นเป้าหมายสำคัญที่สุดของรัฐ การต่อต้านรัฐบาลครั้งใดก็ตามมักถูกกล่าวหาว่าเป็นการลงมือของฝ่ายคอมมิวนิสต์เสมอไป อย่างไรก็ตาม กระแสความคิดทางการเมืองฝ่ายเปลี่ยนแปลงก็เริ่มก่อตัวขึ้นท่ามกลางการครอบงำของวัฒนธรรมและอุดมการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ คุณูปการของกระแสพลังการเมืองฝ่ายเปลี่ยนแปลงต่อสังคมไทยก็คือ การวางรากฐานของวัฒนธรรมทางการเมืองฝ่ายซ้ายเอาไว้ในสังคมไทย ผลงานต่าง ๆ ในยุคนี้จะถูกผลิตซ้ำครั้งแล้วครั้งเล่าในยามที่จำเป็นต้องจุดประกายความคิดอุดมการณ์ทางการเมืองให้ลุกโชนก่อนที่จะเคลื่อนไหวต่อสู้ในลักษณะอื่นต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชี้ให้เห็นถึงการกดขี่ครอบงำทั้งในทางความคิดและทางการเมือง ทั้งจากฝ่ายผู้ปกครองและจากมหาอำนาจภายนอก การชี้ประเด็นการกดขี่ครอบงำ เป็นลักษณะเด่นของการต่อสู้ทางการเมืองในช่วงทศวรรษนี้ ซึ่งจะเชื่อมโยงกับความคิดอื่น ๆ เช่นเส้นตึกภาพ สิทธิเสรีภาพ ภาวะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

จากการที่รัฐและกลไกของรัฐไทยในยุคนี้เน้นเฉพาะปัญหาความมั่นคง ซึ่งในแง่หนึ่งเป็นประโยชน์ในการใช้ขจัดฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง แต่สำหรับกระแสพลังฝ่ายเปลี่ยนแปลงแล้ว ปัญหาความมั่นคง เป็นเป้าหมายที่เด่นชัดที่สุดในการโจมตี เพราะจากการยึดมั่นถือมั่นในความมั่นคง ทำให้รัฐต้องใช้จ่ายงบประมาณจำนวนมหาศาลในการทหารและกลไกปราบปรามอื่น ๆ ไม่

สามารถทุ่มเทให้กับปัญหาอื่น ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาประเทศได้ การยึดมั่นในความมั่นคงนี้ยังทำให้ชนชั้นนำทางอำนาจต้องดำเนินมาตรการครอบงำอำนาจเด็ดขาดยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้ประชาชนไม่อาจเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด หรือควบคุมนโยบายของรัฐได้ อันเป็นปัญหาสำคัญที่หลังกระแสเปลี่ยนแปลงเรียกร้องต้องการ

การลั่นคลอนอุดมการณ์หลักของชนชั้นนำทางอำนาจ โดยหลังกระแสเปลี่ยนแปลงนี้ อาศัยสถาบัน องค์การที่สำคัญคือสื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โดยมีขบวนการ-กลุ่มจัดตั้งอื่น ๆ ช่วยสนับสนุนอย่างใกล้ชิดอีกชั้นหนึ่ง การเรียกร้องคุณค่าทางสังคม-การเมืองจึงสนองความต้องการที่จะรื้อวางไว้ซึ่งวิชาชีพอิสระของสื่อมวลชนได้เป็นอย่างดี การลั่นคลอนอุดมการณ์หลักของสถาบันเก่าได้ทำอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบบางประการที่น่าสังเกตคือ การนำเสนอสถานการณ์ในทางสากล ประกอบกับการชี้ประเด็นปัญหาและวิพากษ์วิจารณ์ระบบ รัฐบาลและนโยบายต่าง ๆ ชี้สาเหตุและทางออกของปัญหา พร้อมทั้งย้าถึงภารกิจของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มแตกต่างกันไป ในท้ายที่สุดก็มักจะเป็นการสร้างจินตนาการ หรือพันธะสัญญาว่าสังคมใหม่ หรือทางแก้ปัญหานั้นจะนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ไปสู่สังคมอุดมคติ เพื่อสร้างความหวังให้นำไปสู่การปฏิบัติจริง ในงานบางชิ้น ก็จะนำเสนอยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน ที่สำคัญคือการนำเสนอรูปแบบ "แนวร่วม" เพื่อสามัคคีกันต่อสู้

เนื้อแท้ของการวิเคราะห์ชนชั้นซึ่งเป็นแก่นสำคัญของยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี "แนวร่วม" นั่นก็คือ การเรียกร้องให้กลุ่มซึ่งมีเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกันบางประการรวมตัวกันเพื่อต่อสู้ ในแง่นี้การวิเคราะห์ชนชั้น จึงเป็นเครื่องมือวิเคราะห์แยกแยะมิตร-สหายในการต่อสู้ เพื่อจัดตั้งกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง กลุ่ม-ขบวนการทางการเมืองในยุคนี้ มีคุณลักษณะที่น่าสนใจบางประการ ขบวนการกู้ชาติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการต่อสู้โค่นอำนาจรัฐ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเป็นกลุ่ม "ปิดลับ" เพื่อเคลื่อนไหวโดยไม่ถูกคุกคามปราบปรามเสียก่อน เป็นกลุ่มซึ่งเกิดขึ้นจากพื้นฐานทางชนชั้น อาชีพต่างกัน รวมตัวกันได้โดยมีรากฐานสำคัญที่ความสัมพันธ์ไว้วางใจส่วนตัว และเป้าหมาย ผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ท้ายที่สุดก็ต้องถูกปราบปราม เนื่องจากไม่สามารถรักษาความลับของกลุ่มได้ มีสมาชิกซึ่งเข้ามาโดยไม่มีความสัมพันธ์ส่วนตัว และถูกผู้ร่วมขบวนการ "ทรยศ" ต่อพรรคพวก ส่วนคณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทย เป็นกลุ่มชนิดเปิดเผย ใครจะเข้าร่วมก็ได้ มีลักษณะที่หลากหลายทั้งอาชีพ เพศ วัย การศึกษา จิตสำนึก อุดมการณ์และสถานะทางสังคม นอกเหนือจากความหอมหวลของอุดมคติ "สันติภาพ" แล้ว ในประการสำคัญ สืบเนื่องจากความสามารถในการ "จัดตั้ง" จึงดึงเอาผู้นำที่มีชื่อเสียงเด่นจากวงการต่าง ๆ เข้ามาร่วมงานได้ และคงรูปองค์การ-ขบวนการอยู่ได้ระยะที่ค่อนข้างยาวนานสำหรับองค์การชั่วคราวเช่นนี้

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการรวมตัวจัดตั้งกลุ่ม ขบวนการทางสังคมในที่นี้ไม่ว่าจะเป็นขบวนการนักศึกษา ขบวนการกู้ชาติ ขบวนการกรรมกร นักหนังสือพิมพ์ กรรมกร ฯลฯ ก็คือ แรงผลักดันกระตุ้นจาก สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ ทำให้กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีเป้าหมาย และ คัดรู่ร่วมกัน มีวัตถุประสงค์และผลประโยชน์ที่สอดคล้องกัน ในหลาย ๆ ประเด็น และรวมตัวกัน ขึ้นมาเพื่อเป็นพลังทางสังคมกดดันและต่อสู้เรียกร้องสิทธิ คุณค่า และผลประโยชน์จากรัฐบาลด้วย วิธีการที่แตกต่างกัน แต่มียุทธวิธีร่วมกันคือการเคลื่อนไหวเป็น "แนวร่วม" โดยใช้พลังมวลชน กดดันรัฐบาล

ในการปฏิบัติการ "กระทำร่วม" ในการรณรงค์เพื่อสันติภาพนี้ คณะกรรมการสันติภาพ ซึ่งเป็นองค์การเปิดเผย มีผู้นำที่มีชื่อเสียงเป็นขบวนการหลัก โดยมีขบวนการ-กลุ่มอื่น ๆ สนับสนุน อยู่โดยรอบ เช่นขบวนการนักศึกษา ก็จัดตั้งคณะกรรมการสันติภาพนักศึกษาช่วยรวบรวมรายชื่อผู้ลง นามสนับสนุน ขบวนการกรรมกรก็มีผู้ช่วยดำเนินการรวบรวมเช่นกัน และมีหนังสือพิมพ์เป็นกลไก หลักที่สำคัญในการดำเนินงาน ประเด็นที่งานศึกษานี้ใคร่ตั้งเป็นข้อสังเกตเพิ่มเติมคือ ขบวนการ สันติภาพยื่นหยัดท้าทายต่อการวิพากษ์วิจารณ์โจมตีที่กระหน่ำครั้งแล้วครั้งเล่าว่า เป็นขบวนการของ ฝ่ายคอมมิวนิสต์โดยที่สมาชิกส่วนใหญ่ยังคงมีเอกภาพ ร่วมกันดำเนินงานต่อไปได้อย่างไร ทั้ง ๆ ที่ ในสถานสังคมไทยขณะนั้น ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นเสมือน "ผีร้าย" ที่ทำลายประเทศชาติ ประเด็นนี้ งานศึกษานี้เห็นว่าควรพิจารณาจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ คือประการแรก รูปแบบของการจัดตั้ง องค์กร และประการที่ 2 ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยประการแรกนั้น ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าเนื่อง จากการมีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย อุดมการณ์ ตลอดจนผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ปัจเจกชนรวมตัว กันเป็นกลุ่ม ขบวนการทางสังคม เมื่อการต่อสู้นั้นยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม และกลุ่มยังไม่ถูกแยกสลายโดยกำลังอำนาจรัฐ ก็ยังคงทำการต่อสู้ต่อไป การจัดตั้งองค์กรโดยมี "เลขาธิการ" เป็นผู้ดำเนินงานเคลื่อนไหวอย่างแข็งขัน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในอันที่จะทำให้ กลุ่มซึ่งประกอบรวมขึ้นจากปัจเจกชนที่มีภูมิหลัง ทัศนคติ ประสบการณ์และความรู้แตกต่างกันรวม กันอย่างค่อนข้างเป็นเอกภาพได้ มีการชี้นำทางความคิดและปฏิบัติการอยู่เป็นระยะ ๆ ส่วนปัจจัย ทางจิตวิทยานั้น ปัจเจกชนที่เข้าร่วมในการรณรงค์เพื่อสันติภาพนั้น ล้วนมีพื้นฐานความเชื่อบริสุทธิ์ ในว่าสันติภาพเป็นสิ่งที่ดี เป็นสิ่งที่มนุษย์พึงแสวงหา การกระทำใดใดที่จะให้ได้มาซึ่งสันติภาพโดย ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนสูญเสียแล้ว ทุกคนก็ควรร่วมมือกันต่อสู้แสวงหาสันติภาพ โดยไม่ระย่อ ต่อการกล่าวหาด้วยประการทั้งปวง ทั้งการกล่าวหาที่มักเป็นไปเพื่อการทำลาย แยกสลายพลัง ของกลุ่มแล้วยิ่งต้องสามัคคีกันให้หนักแน่น โดยมีมวลชนซึ่งไม่พอใจต่อนโยบายของรัฐบาลให้การ สนับสนุนอยู่เป็นระยะ ๆ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ขบวนการทางสังคม-การเมืองในยุคนี้ ยัง คงสามารถปฏิบัติการทางอุดมการณ์-ทางการเมืองต่อไปได้ แม้ว่าจะมีบางส่วนที่ถูกแยกสลายทำลาย

ไปข้างแล้ว หรือปลีกตัวออกไปก่อน

ส่วนขบวนการทางการเมืองกลุ่มอื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งคือ นักหนังสือพิมพ์ ซึ่งใช้วิธีการเคลื่อนไหวโดยเปิดเผยเช่นกัน ทั้งยังพยายามหวังพึ่งรัฐบาลอีกด้วย และก็เป็นดังที่คาดไว้ในขณะนั้น คือรัฐบาลก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะเป็นที่พึ่งสำหรับปัญหาสิทธิ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์และประชาชน สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยจึงหันมาดำเนินกิจการทางด้านมวลชนแทน ส่วนขบวนการกู้ชาติ นอกเหนือจากการดำเนินงานทางด้านอุดมการไว้บางส่วนแล้ว ก็ยังไม่ได้ปฏิบัติการทางการเมืองอะไรที่สำคัญ ส่วนขบวนการนักศึกษาเมื่อเริ่มเคลื่อนไหวเรียกร้องสันติภาพได้ไม่นานก็ถูกกำราบเสียก่อน โดยกลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัยซึ่งอยู่ในภาวะจำยอมภายใต้อำนาจ

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งก็คือ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลทางความคิด การจัดตั้ง และความสนับสนุนอื่น ๆ ของขบวนการคอมมิวนิสต์ไทย กับความเป็นอิสระของกลุ่ม-ขบวนการต่าง ๆ ที่ขบวนการคอมมิวนิสต์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ในข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ ขบวนการคอมมิวนิสต์ไทยพยายามที่จะเข้าไปติดต่อกับมีส่วนร่วมทั้งในด้านการจัดตั้ง และการชี้นำทางความคิดในกลุ่ม-ขบวนการต่าง ๆ ในช่วงนี้ ไม่ว่าจะเป็นขบวนการสันติภาพ ขบวนการกู้ชาติ กลุ่มนักเขียน-นักหนังสือพิมพ์ ขบวนการนักศึกษา ขบวนการกรรมกร พระสงฆ์ ชาวนา ฯลฯ แต่ในสภาพปัจจุบัน สังคมไทยยังมีข้อจำกัดในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาท พฤติกรรมและอิทธิพลของขบวนการคอมมิวนิสต์อยู่มาก ทั้งในแง่การกีดกันจากทางราชการที่เกี่ยวข้อง และจากลักษณะการดำเนินงานแบบ "ปิดลับ" ของขบวนการคอมมิวนิสต์ จึงยากที่จะยืนยันได้ว่าขบวนการคอมมิวนิสต์ไทยมีบทบาททางความคิด การจัดตั้ง และความสนับสนุนทางการเมืองแก่กลุ่ม ขบวนการทางการเมืองแต่ละกลุ่มในด้านใด ลึกซึ้งเพียงใด ในขณะที่เดียวกัน ก็ไม่อาจยืนยันได้อีกต่อไปว่ากลุ่มขบวนการต่าง ๆ เหล่านั้นปลอด หรือปราศจากการเข้ามาเกี่ยวข้องของขบวนการคอมมิวนิสต์ และมีอิสระในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ทั้งในทางความคิดและการจัดตั้งเคลื่อนไหว

กล่าวโดยสรุปแล้ว ขบวนการสันติภาพของไทยเกิดขึ้นท่ามกลางสภาพความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มอำนาจนิยม กับกลุ่มเสรีนิยม-สังคมนิยม ตลอดจนกับกลุ่มต่อต้านรัฐบาลอื่น ๆ ความขัดแย้งนี้ ได้ปะทุคุกรุ่นออกมาในลักษณะของการขัดแย้งทางความคิด พรรคแนวทางการเมืองสองกระแสก่อนแล้ว กำเนิดของขบวนการสันติภาพไทยได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อมีแรงกระตุ้น จูงใจจากภายนอกคือ จากขบวนการสันติภาพสากล อันเป็นผลมาจากความขัดแย้งในสงครามเย็น ระหว่างมหาอำนาจทั้งสองคือสหรัฐอเมริกา และสหภาพโซเวียต เป็นสำคัญ แรงกระตุ้นจากภายนอกนี้

เข้ามาในสังคมไทย ซึ่งมีความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างรัฐบาลและกลุ่มต่อต้านอื่น ๆ อยู่ก่อนแล้ว โดยผ่านข่าวสารจากสื่อมวลชน โดยการชี้แนะเสนอข่าวสาร โดยการจัดตั้งองค์กร สถาบัน เพื่อรองรับกระแสตื่นตัวเหล่านั้น ปัจเจกชน กลุ่มและขบวนการต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการสนับสนุน "สันติภาพ" นี้ อาจจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มซึ่งสนับสนุนด้วยความเชื่อมั่นว่าสันติภาพเป็นสิ่งที่ดีโดยความบริสุทธิ์ใจ กลุ่มซึ่งต้องการอาศัย "สันติภาพ" เป็นสาส์นแสดงความไม่พอใจ และการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายการต่างประเทศ นโยบายความมั่นคงภายในของรัฐและรัฐบาลออกไปสู่สังคม และกลุ่มซึ่งมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม-เศรษฐกิจ-การเมืองในระดับพื้นฐาน

ความสำคัญของการกระทำร่วมในกรณีกบฏสันติภาพสำหรับการเมืองไทยจึงไม่ได้อยู่ที่ว่ามีปฏิบัติการทางการเมืองเพื่อล้มล้างอำนาจรัฐบาลโดยความรุนแรงดังเช่นกรณีกบฏอื่น ๆ หรือมีวีรบุรุษเด่นดังเป็นพิเศษเกิดขึ้น หากแต่เป็นกระบวนการกระทำร่วมซึ่งมีมวลชนเป็นผู้เข้าร่วมสนับสนุนจำนวนมหาศาล โดยมีข้อเรียกร้องด้านคุณค่า อุดมการณ์ทางการเมืองซึ่งล้นสะเทือนต่ออุดมการณ์หลักที่ครอบงำสังคมอยู่ในขณะนั้นเป็นสิ่งที่เร้าระดมให้เข้าร่วม ในอีกมิติหนึ่ง หากจะพิจารณาจากแง่มุมของสัมพันธภาพทางอำนาจทางการเมือง พลังทางสังคมเหล่านี้ หรือที่งานศึกษานี้เรียกว่า กระแสการเมืองฝ่ายเปลี่ยนแปลงย่อมไม่อาจเทียบดุลอำนาจใด ๆ กับกลุ่มอำนาจกระแสหลักซึ่งเป็นฝ่ายควบคุมกลไกของรัฐได้เลย ทั้งยังต้องอยู่ภายใต้การกำกับควบคุมของกลุ่มอำนาจกระแสหลักอีกด้วย สัมพันธภาพทางอำนาจในลักษณะเช่นนี้ จึงเป็นเครื่องสะท้อนถึงปัญหาสันติภาพ เสรีภาพ สิทธิ ความเสมอภาค การพัฒนา และคุณค่าทางสังคมอื่น ๆ ในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี ว่าคุณค่าเหล่านั้นได้รับการตัดสิน หรือประเมินจากรัฐและชนชั้นนำทางอำนาจในสังคมไทยอย่างไร

2. ทรรศนะว่าด้วยสันติภาพ

ในงานศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นโดยลำดับว่า ขบวนการสันติภาพในยุคนี้เกิดขึ้นโดยการจัดตั้งขบวนการ สถาบันทางการเมือง คือคณะกรรมการสันติภาพแห่งประเทศไทย และความสามารถของผู้เฝ้าในขบวนการที่สามารถเร้าระดมให้ประชาชนเกิดความสนใจตื่นตัวในปัญหาสงครามและสันติภาพ และเร้าระดมมวลชนให้เข้าร่วม มิใช่ล้าหลังความหวาดกลัวภัยสงครามหรือภัยอาวุธปรมาณู หรือปฏิกิริยาต่อการร่วมรบในสงครามเกาหลี แต่อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่กรอบความคิดเกี่ยวกับ "สันติภาพ" ได้กระตุ้น-ก่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวสนใจทางการเมือง การแสวงคุณค่าเพื่อชีวิตและสังคมในลักษณะต่าง ๆ ในสังคมไทยอย่างกว้างขวาง ข้ออธิบายเหล่านั้นสมควรได้

รับการอธิบายเพิ่มในแง่มุมมองอื่น ๆ อีกด้วย งานศึกษานี้จึงเห็นสมควรวิเคราะห์ความหมายเกี่ยวกับ "สันติภาพ" และขบวนการสันติภาพไทยไว้ ณ ที่นี้

ในฐานะที่เป็นคุณค่า และวัฒนธรรมทางสังคม-การเมือง ขบวนการสันติภาพเกิดขึ้นในบริบทของสังคมซึ่งมีวัฒนธรรมของระบอบอำนาจนิยม การสืบทอดอำนาจทางการเมืองด้วยกำลัง ความรุนแรง การลิดรอนสิทธิ เสรีภาพ การบั่นทอนสลายพลังทางสังคมเป็นกระแสหลักครอบงำอยู่ สิ่งที่ขบวนการสันติภาพนำเสนอจึงเป็นเสมือนวัฒนธรรมซึ่งต่อต้านระบบค่านิยม ความเชื่อ คุณค่า และอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มอำนาจกระแสหลักพยายามครอบงำมวลชน และสังคม-การเมืองไทย กล่าวคือในขณะที่ระบอบความเชื่อเดิมครอบงำให้ประชาชน นักศึกษาเกิดความเฉื่อยชาทางการเมือง ทั้งโดยการปลูกฝังค่านิยมให้ปฏิบัติตามหน้าที่ในทางสังคมอย่างเคร่งครัด นักศึกษามีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน และสงบมีหน้าที่ทำวัตรปฏิบัติธรรม ผู้น้อยเคารพผู้ใหญ่ การสงครามเป็นเรื่องของทางราชการและเป็นหน้าที่ของประชาชนชาวไทย สงครามเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงมิได้ เป็นหน้าที่ของมนุษย์ (เผ่า ศรียานนท์, คำให้การพยานโจทก์) แนวคิด และขบวนการสันติภาพได้โต้แย้งอย่างหนักแน่นจริงจังในท่ามกลางเงื่อนไขจำกัดทางการเมืองที่ชนชั้นนำปิดล้อมกระทำต่อพลังทางสังคมว่าเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนในการเรียกร้องสันติภาพ สันติภาพไม่ใช่ได้มาด้วยสงครามและกำลัง หากอยู่ที่การเรียกร้องแสวงหาและปกป้อง มิใช่ด้วยการเตรียมสงคราม เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นผู้ที่อยู่ในอาชีพ แพศ วย การศึกษา ฐานะและชนชั้นใด ก็ย่อมเข้าร่วมปฏิบัติการกิจเพื่อมนุษยชาติได้ และเป็นสิ่งที่ขบวนการสันติภาพเรียกร้องอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่นโยบายของรัฐในด้านต่างประเทศและความมั่นคงภายในเน้นเฉพาะมิติของความมั่นคง ขบวนการสันติภาพได้วิพากษ์อย่างต่อเนืองว่าสิทธิ เสรีภาพ การพัฒนาเท่านั้นที่จะเป็นเงื่อนไขสำคัญของเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐ ในขณะที่รัฐและกลไกของรัฐพยายามบั่นทอนสลายพลังทางสังคม เพื่อกีดกันไม่ให้กลุ่มชนเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ขบวนการสันติภาพพยายามรื้อระดมมวลชนให้เข้าร่วมสามัคคีกันต่อสู้แสวงหาคุณค่าทางสังคม ในขณะที่การเมืองเป็นเรื่องของชนชั้นนำทางการเมืองกลุ่มหนึ่ง ขบวนการสันติภาพและพลังกระแสเปลี่ยนแปลงพยายามชี้ว่าการเมืองเป็นเรื่องที่ประชาชนทุกคนต้องสนใจ มิใช่เรื่องของอำนาจเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของคุณค่าสิทธิมนุษยชน เป็นเรื่องของการศึกษา ฯลฯ แนวความคิดเกี่ยวกับ "สันติภาพ" และขบวนการสันติภาพจึงเป็นความพยายามนำเสนอวัฒนธรรมทางการเมืองอีกกระแสหนึ่งในสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม กรอบความคิดเกี่ยวกับ "สันติภาพ" ที่นำเสนอในยุคนี้นี้ เป็นกรอบความคิดซึ่งมาจากภายนอก และเติบโตขึ้นมาพร้อมกับกระแสความตื่นตัวศึกษาลัทธิอุดมการณ์สังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ อุดมการณ์ทางการเมืองเหล่านี้ ในมิติหนึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีคุณูปการต่อขบวนการสันติ

ภาพไทย โดยชี้ให้เห็นถึงลักษณะการกดขี่ขูดรีด การครอบงำของลัทธิจักรวรรดินิยม และฟาสซิสต์ ซึ่งผู้นำในขบวนการสันติภาพไทย และกลุ่มต่อต้านรัฐบาลบางกลุ่ม บางรายได้พยายามประยุกต์ใช้อธิบายลักษณะการดังกล่าวของชนชั้นนำทางอำนาจของไทย และได้ส่งผลให้ผู้ที่มิจิตสำนึกไม่พอใจต่อระบอบอำนาจนิยมเข้าร่วมสะท้อนปฏิกิริยาต่อต้านออกมาอย่างกว้างขวาง กรอบความคิดเชิงอุดมการณ์ของ "สันติภาพถาวร" ที่ขบวนการสันติภาพ "ปีกซ้าย" กล่าวถึงคือการทำลายล้างชนชั้นนำทำลายล้างการกดขี่ขูดรีด จึงเป็นการแสวงหาหน่วิถีทางของการเมืองและการกระทำร่วม ในขณะที่ "สันติภาพถาวร" บนรากฐานความเชื่อดั้งเดิมของสังคมไทย-พระพุทธศาสนานั้นเป็นเรื่องของศีลธรรมและการแสวงหาโดยปัจเจกบุคคล ความขัดแย้งของกรอบความคิดเรื่องสันติภาพทั้งสอง กระแสนี้ นักวิเคราะห์ในขบวนการสันติภาพกลุ่มหนึ่งซึ่งว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างสำนักคิด "วัตถุนิยม" กับสำนักคิด "จิตนิยม" หากจะพิจารณาในเชิงปรัชญา สำนักคิดทั้งสองล้วนมีความยิ่งใหญ่ มีรายละเอียดปลีกย่อยของแขนงความคิดปลีกย่อยมากมาย ซึ่งควรจะมีการศึกษาวิเคราะห์กันอย่างลึกซึ้งในโอกาสต่อไป เมื่อพิจารณาในแง่ของการประยุกต์ใช้อุดมคตินี้ในสภาพสังคมไทย มีการอ้างพุทธวจนะในเรื่อง "ทิวฐิสามัญญาตา" ที่ว่า "ความเห็นที่ถูกต้องตรงกันในหมู่สมาคมใด จะทำให้หมู่สมาคมนั้นมีพลังเกรียงไกรสามารถที่จะนำไปสู่สันติสุขได้" มาอ้างอิงถึงความถูกต้องชอบธรรมของการร่วมมือกัน สามัคคีกันเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพโดยการลงนามเรียกร้อง หรือไม่ก็อ้างถึงเพียงว่า "พุทธศาสนาสันสนุนสันติภาพ" ซึ่งเป็นการยอมรับรองความถูกต้องของขบวนการเหล่านี้เช่นกัน การอ้างอิงเช่นนี้ไม่ได้ช่วยให้เข้าใจพุทธศาสนาอย่างถูกต้องเป็นจริงได้ ในที่นี้มีข้อเสนอแนะให้ศึกษา พิจารณาและประเมินคุณค่าของพุทธศาสนาต่อการแสวงหารักษาไว้ซึ่งสันติภาพ นอกเหนือจากข้อโต้แย้งของสำนักคิด "วัตถุนิยม" ที่ว่าเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ไม่อยู่ในสภาพเป็นจริงของสังคมยุคอุตสาหกรรม เพื่อให้การสร้างสรรค์สันติภาพในสังคมไทยเกิดมีและได้รับการยอมรับกว้างขวางขึ้น

ปัญหาสงครามและสันติภาพเป็นเรื่องที่ซับซ้อน ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะ "สากล" ของปัญหาที่ต้องอาศัยการแก้ปัญหาแบบองค์รวม ไม่อาจแก้ได้โดยวิธีการ หรือกลไกทางสังคมการเมืองอย่างหนึ่งอย่างใด นามธรรมสันติภาพดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าอาจนิเคราะห์ได้ทั้งแง่มุมในเชิงบวก และในเชิงลบ ซึ่งมีขอบข่ายกว้างขวางมาก ตั้งแต่ในเรื่องของการตกลงทำกติกาสัญญาระหว่างมหาอำนาจ การควบคุมอาวุธ การเสริมสร้างภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมให้แก่ประชาชน การแสวงหาวิธีการทางการเมือง และกระทั่งการทำลายระบบโครงสร้างที่ไม่เอื้อต่อภาวะสันติภาพเสียในแง่นี้ มาร์กซ์ยอมรับว่าสงครามเป็นสิ่งที่จำเป็น หากว่าเป็น "สงครามปฏิวัติ" เพื่อการปลดแอกประชาชนจากแอกของการกดขี่ขูดรีดแล้วก็เป็นสงครามที่ "ชอบธรรม" (just war) (Gallie 1979: 66-132) แต่ในระดับหนึ่งเมื่อสังคมวิวัฒนาการมาถึงระบบทุนนิยม สันติภาพจะเกิดขึ้นมา

ได้ด้วยการเสื่อมสลายพุ่งของความขัดแย้งภายในระบบทุนนิยมเอง โดยที่ไม่ต้องทำสงครามต่อสู้ใด ๆ สงครามและสันติภาพในทศวรรษของมาร์กซ์ จึงมีหลายระดับตามความแตกต่าง ความขัดแย้งทางชนชั้น และความสัมพันธ์ทางการผลิตในแต่ละสังคม ส่วนการแสวงหาสันติภาพในทศวรรษของนักปรัชญาอื่น ๆ ยังแตกต่างกันตามประสบการณ์ บริบททางสังคม การเมือง ภาวะ ฯลฯ อีกด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจปัญหาสงครามและสันติภาพจะต้องศึกษา วิจัยค้นคว้ากันในโอกาสต่อไป

การรณรงค์เรียกร้องสันติภาพในสังคมไทยในช่วงต้นทศวรรษ 2490 เป็นการแสวงหาสันติภาพและแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองท่ามกลางสภาพการณ์ขัดแย้งถึงเครียดทางสังคม-การเมือง ความรู้สึกถูกกดขี่ครอบงำจากสถาบันทางอำนาจและวัฒนธรรมที่เป็นกระแสหลักในขณะนั้น ภายใต้อาณัติของฝ่ายที่ซึ่งมนุษย์สามารถแสดงออกซึ่งศักยภาพที่มีอยู่ได้อย่างค่อนข้างจำกัด โดยมีเงื่อนไขปิดล้อมทั้งจากการใช้ความรุนแรงนอกวิถีทางของกระบวนการยุติธรรม การข่มขู่คุกคาม การปิดสะกดกั้นการแสดงความคิดเห็นของประชาชนโดยวิธีต่าง ๆ การช่วงชิง รักษาและสืบทอดอำนาจโดยรูปแบบของระบบรัฐสภาซึ่งไม่อยู่ในฐานะที่จะเป็นตัวแทนนิทกัณฑ์ผลประโยชน์ใด ๆ ของประชาชน เป็นการแสวงทางออกต่อความขัดแย้งที่นอกเหนือไปจากการใช้กำลังความรุนแรงทางการเมือง การทหาร ซึ่งไม่เคยส่งผลดีใด ๆ ต่อกระบวนการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในสังคมไทย

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกรณี "กบฏสันติภาพ" ซึ่งงานศึกษานี้พิเคราะห์ พิจารณามาตั้งแต่นั้น จึงเป็นการสะท้อนถึงการต่อสู้ของพลังสองกระแสในทางการเมืองไทย กลุ่มอนุรักษ์นิยมอำนาจนิยม ซึ่งอยู่ในฐานะรัฐบาลที่บริหารประเทศ เป็นฝ่ายครอบครองกำลังความรุนแรงในทางการเมืองและการทหารได้ดำเนินนโยบายการต่างประเทศและความมั่นคงภายในอย่างแข็งกร้าว และใช้กำลังความรุนแรงนั้นปราบปรามกลุ่มต่อต้าน และฝ่ายตรงข้ามอื่น ๆ กำจัด ลิดรอนสิทธิ เสรีภาพ และคุณค่าทางสังคมต่าง ๆ ที่พลังทางสังคมเรียกร้องแสวงหา ส่วนพลังทางสังคมนอกกระแสอำนาจรัฐนั้น ไม่อยู่ในฐานะที่จะใช้กลไกใด ๆ ของรัฐเพื่อต่อสู้ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองหรือเรียกร้องแสวงหาคุณค่าในทางสังคม-การเมืองกับกลุ่มอำนาจนิยม อนุรักษ์นิยมได้ จึงได้ใช้และเร้าระดมพลังมวลชนเพื่อเป็นกำลังในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ และคุณค่าทางสังคม-การเมือง และกระตั้งเพื่อการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจรัฐ การอาศัยพลังมวลชนเพื่อการต่อสู้ในกระทำได้โดยการใช้สัญลักษณ์ "สันติภาพ" เร้าระดมมวลชน บังเจกชนที่มีวัตถุประสงค์ อุดมการณ์สอดคล้องกันให้เข้าร่วมในการต่อสู้นี้ ประกอบกับความพยายามในการใช้ยุทธวิธี "แนวร่วม" เพื่อการช่วงชิงอำนาจในทางการเมืองอีกด้วย

การแสวงหาคคุณค่าทางสังคม สิทธิ เสรีภาพโดยสันติวิธีเหล่านี้ ในยุคต่อมา ทรราชจนกระทั่งปัจจุบันไม่ได้ถูกพิจารณาว่าเป็นความเคลื่อนไหวของฝ่าย "คอมมิวนิสต์" อีกต่อไป หากยังถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ฝ่ายรัฐและกลไกของรัฐจะต้องหยิบยื่นให้แก่มวลชน เพื่อลดเงื่อนไขของการต่อสู้ทางการเมืองจากฝ่ายตรงข้ามอีกด้วย สันติภาพและการพัฒนาในยุคต่อมาจึงถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่อย่างมีเสถียรภาพทางสังคม-การเมือง อย่างไรก็ตาม การต่อสู้เพื่อการปลดปล่อยมวลมนุษยชนออกจากแอกของการกดขี่ขูดรีด การลิดรอนสิทธิ เสรีภาพ และเพื่อคุณค่าทางสังคมในสังคมไทย และสังคมอื่น ๆ ทั่วโลกก็ยังคงดำเนินต่อไปอย่างเร่รุด และดูจะมีความหวังมากยิ่งขึ้น ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม-การเมืองเหล่านี้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาวิเคราะห์กันต่อไปให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในหมู่ผู้สนใจศึกษาแสวงหาคคุณค่าทางสังคมการเมือง ไม่ว่าจะเป็นสิทธิมนุษยชน เสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม ฯลฯ เพื่อสร้างสรรค์สังคมซึ่งอำนวยให้มนุษย์สามารถพัฒนาและแสดงออกซึ่งสติปัญญาและศักยภาพของตนได้อย่างงดงาม เพื่อแสวงหาและจรรโลง "สันติภาพถาวร" ในนิพจน์ไว้เป็นนිරันดร